Leidraad kandidaat-inlezers

1 Voorwoord 2

2 De bibliotheek: Luisterpunt 3

2.1 Hoe werkt Luisterpunt? 3

3 De opnamestudio's en de studiomeesters 3

3.1 Opnamestudio's 4

4 De inlezer 4

4.1 Hoe gaat het inlezen in zijn werk? 5

4.2 Wat verwacht een luisterende lezer van de inlezer? 5

4.3 Stem, uitspraak en intonatie 6

4.4 De stemmencommissie 9

4.5 De stemproef 9

4.6 Werkwijze 9

5 Hoe stel je je kandidaat als inlezer? 10

5.1 Het resultaat 10

6 Tot slot 10

7 Bijlage 1: Beoordelingsformulier stemmencommissie 11

8 Bijlage 2: Adresgegevens studio's 12

8.1 Licht en Liefde 12

8.2 Transkript 13

1 Voorwoord

Beste kandidaat-inlezer,

Je toont je bereid om als inlezer mee te werken aan de boekencollectie van Luisterpunt, de openbare bibliotheek in Vlaanderen en Brussel voor mensen met een leesbeperking.
Wij waarderen je bereidwilligheid in hoge mate.

Omdat Luisterpunt, Transkript en Licht en Liefde het beste wil voor de lezers, stellen ze hoge eisen aan de kwaliteit van de luisterboeken. We zijn er zeker van dat je deze mening deelt.

Als stemmencommissie hebben we de taak te waken over de kwaliteit van de inlezers. We willen je hierna aangeven wat daarbij onze uitgangspunten zijn en hoe we werken. Zo kan je je voorbereiden op je stemproef.

We zijn erg selectief. Dat verwachten de lezers van ons. Maar ons oordeel is ook heel beperkt. We zoeken gewoon uit of je een geschikte inlezer bent. We spreken ons verder niet uit over je taalvaardigheid.

We danken je alvast dat je de tijd neemt om deze leidraad te lezen. Je geeft hiermee aan dat het je ernst is. Je wil meehelpen om mensen met een leesbeperking volwaardig leesplezier te bezorgen. Welkom!

2 De bibliotheek: Luisterpunt

Luisterpunt is de Vlaamse openbare bibliotheek voor personen met een leesbeperking (blind, slechtziend, afasie, MS, dyslexie, …). Kortom, iedereen die geen of moeilijk gedrukte boeken kan lezen, kan lid worden en genieten van duizenden Daisy-luisterboeken en/of brailleboeken. Hun slagzin is: Iederéén kan lezen!

Meer info vind je op www.luisterpuntbibliotheek.be en www.ikhaatlezen.be (een campagne gericht op kinderen en jongeren met dyslexie, hun ouders en begeleiders).

2.1 Hoe werkt Luisterpunt?

Luisterpuntbibliotheek heeft ongeveer 60.000 Daisy-luisterboeken en 22.000 brailleboeken klaarstaan, met voor elk wat wils! Jaarlijks komen er een 1.000-tal boeken bij.

Lid worden en boeken lenen is gratis.

Luisterpunt is een verzend- en online bibliotheek. Daisy-cd-lezers en braillelezers ontvangen hun boeken via de post. Bij Daisy-online-lezers verschijnen de boeken meteen op hun online boekenplank. Boeken opzoeken en aanvragen kan via de online catalogus en Mijn Luisterpunt. Wie met de Anderslezen-app leest, kan ook boeken in de app opzoeken en aanvragen.
In de meeste lokale bibliotheken kan je terecht voor meer info over Daisy-boeken en de Anderslezen-app, en kan je Daisy-cd's en een -speler lenen.

We raden aan om een Daisy-boek te beluisteren met een Daisy-speler: de gratis Anderslezen-app of een fysieke Daisy-speler. Die hebben vele voordelen, zoals het trager of sneller afspelen van boeken, zonder dat de stem vervormd gaat klinken. Zo kan elke lezer op zijn/haar eigen tempo luisteren. Het toestel onthoudt voor elk boek apart waar de lezer is gebleven. Terugbladeren, en zelfs stiekem vooruit lezen: het lukt allemaal.

3 De opnamestudio's en de studiomeesters

In Vlaanderen zijn twee productiecentra actief om boeken toegankelijk te maken voor mensen met een leesbeperking. In opdracht van Luisterpuntbibliotheek maken Transkript en Licht en Liefde van gedrukte boeken een Daisy-luisterversie en/of een brailleversie.

3.1 Opnamestudio’s

De Daisy-luisterboeken worden opgenomen in 9 studio’s verspreid in Vlaanderen en Brussel: Transkript heeft 5 studio’s verspreid over 4 locaties: Hasselt, Mechelen, Leuven, Asse (Zellik).

Licht en Liefde heeft 5 studio’s op 5 locaties: Antwerpen, Brussel, Gent, Jabbeke (Varsenare) en Kortrijk.

Je vindt de adres- en contactgegevens op de website van Luisterpunt en als bijlage (zie bijlage 2).

Een studio wordt dagelijks gerund door een of meerdere studiomedewerkers. Die staan in voor de technische digitale opname. Daarnaast zorgen ze voor een vlotte organisatie en zijn ze het eerste aanspreekpunt voor de inlezer. De studiomedewerker beschikt meestal over veel ervaring en deelt die graag met de inlezer. Een aantal studiomedewerkers leest ook zelf boeken in.

4 De inlezer

Inlezers zijn vrijwilligers. Een stemproef wijst uit of ze beschikken over een aangenaam stemtimbre, een correcte uitspraak, een levendige maar beheerste expressie en een goed taalgevoel. Deze proef en ieder van deze selectienormen komen verder in deze tekst aan bod.

Luisterpunt en de productiecentra Transkript en Licht en Liefde stellen aan de inlezers hoge kwaliteitseisen. De speelduur van een boek voor volwassenen bedraagt gemiddeld tien uur.

Een luisterende lezer wil in die tien uur zijn luisterplezier niet laten beknotten door een schorre stem, een slordige uitspraak of steevast verkeerde zinsklemtonen.

We selecteren dus zorgvuldig. Wanneer we niet ingaan op het vrijwillige aanbod van kandidaat-inlezers spreken we ons niet uit over hun mogelijke kwaliteiten als verteller, zanger, acteur, lesgever, presentator of andere activiteiten waar ze blijk kunnen geven van grote spreekvaardigheid en stemsouplesse. Ons gaat het enkel om het inlezen van een tekst voor een luisterboek. Dat is een heel eigen gegeven.

4.1 Hoe gaat het inlezen in zijn werk?

- We streven naar inleessessies van 2 uur per week.
- We vragen je om bij je boekenkeuze niet te focussen op je eigen smaak, de boeken die klaarliggen zijn gevraagd door de lezers van Luisterpuntbibliotheek. Zij wachten vol ongeduld om deze boeken te kunnen lezen. Uit ervaring weten we dat de leesvoorkeuren van de lezers vaak niet overeenstemmen met die van de inlezers. Beschouw jezelf als toegankelijkheidsmaker.
- We vragen dat de inlezer zich voorbereidt op zijn leeswerk. Zo kan vooraf lezen van het boek helpen bij het tekstbegrip. Dat heeft een invloed op de kwaliteit van het afgeleverde leeswerk.
- Om de studioplanning vlot te laten verlopen hebben we graag dat de inlezer de afgesproken studioreservering zo goed als mogelijk volgt.
- Om de kwaliteit van de Daisy-luisterboeken te blijven verzekeren, wordt elke inlezer om de vijf jaar geëvalueerd. Je hoeft hiervoor geen nieuwe stemproef af te leggen. De stemmencommissie beluistert een fragment van je meest recent ingelezen boek. Transkript / Licht en Liefde brengt je tijdig op de hoogte wanneer deze evaluatie plaatsvindt.

4.2 Wat verwacht een luisterende lezer van de inlezer?

De ervaring leert dat een lezer de voorkeur geeft aan een boek dat levendig klinkt, dus niet vlak. De inlezer moet blijk geven van taalgevoel en tekstbegrip. Een inlezer mag vooral niet tussen de tekst en de luisterende lezer in gaan staan.

4.2.1 Levendig maar discreet

Inlezen is beslist niet “vlak” of neutraal lezen. Inlezen gebeurt met intonatie. Een gedrukte tekst staat immers vol visuele indicaties: leestekens, bladschikking en allerlei andere typografische elementen. Die indicaties moet de inlezer hoorbaar maken. Dat doet hij met intonatie en timing. Dat is niet gemakkelijk. Neem nu de aanhalingstekens. Een inlezer geeft weliswaar hoorbaar aan dat het hier om een stukje tekst gaat dat uitgesproken wordt door een van de personages. Maar hij gaat niet zo ver om de stem theatraal na te bootsen zoals hij denkt dat die zou moeten klinken: boos, opgewonden, snikkend of lacherig.

Wie een tekst inleest, behoudt een zekere afstandelijkheid, zonder evenwel te verdwijnen achter de tekst. Een inlezer is geen “spooklezer”. Hij klinkt dus niet vlak. Hij maakt het tekstbeeld hoorbaar, leestekens monden uit in hun auditieve equivalent, schrijftaal gaat resoneren, de tekst komt tot leven.

Laten we het zo stellen: een inlezer reikt een tekst aan, maar met discretie.

4.2.2 Met taalgevoel en tekstbegrip

Zinsbouw en zinslengte, woordkeuze, grammaticale vondsten: ze geven een tekst de hartslag die de schrijver bij het schrijven voor ogen heeft. De inlezer pikt dat ritme op. Zoiets vergt veel taalgevoel. De inlezer zorgt er vervolgens voor dat zijn leesstijl soepel meedeint op dat ritme van de tekst. Hij brengt de tekst op een levendige manier die aansluit bij de intentie van de schrijver. Zoiets vergt een goede / nauwkeurige beheersing van stem en uitspraak. Over de kwaliteiten van stem en uitspraak hebben we het verder nog.

Iedere auteur – of het nu een schrijver, journalist of essayist is – doet een beroep op het logisch vermogen dat taalgebruikers met elkaar delen. Schrijft zo’n auteur “de koning is dood, leve de koning” dan speelt hij met zijn lezers een spelletje. Er staat meer dan er staat. Of hij schrijft: “Wie had dat kunnen bedenken?”. Vijf woorden, vijf mogelijke zinsaccenten, vijf verschillende betekenissen. De enige juiste betekenis volgt uit wat aan deze zin voorafging. Zinsklemtonen vragen dus tekstbegrip.

4.3 Stem, uitspraak en intonatie

Een boek voor volwassenen kan tien uur of langer duren. Dat moeten uren zijn van ongestoord leesplezier. Wat het oor betreft zijn daarvoor nodig: een welluidende stem, een verzorgde uitspraak, een slimme en afwisselende intonatie.

4.3.1 Een welluidende stem

Een stemgeluid komt het best ontspannen tot stand. Het strottenhoofd ligt laag, de toonhoogte is natuurlijk, een goede ademhalingstechniek en een juiste stemplaatsing zorgen voor een mooie resonantie (weerklank). Een goede resonantie zorgt voor een volle, warme en prettige stem. Zo'n stem is aangenaam om te beluisteren. Een kelige stem die van achter in de keel komt is zowel voor de spreker als de luisteraar vermoeiend. Een nasale stem komt schel over. Een geknepen stem zit vol spanning.

Een stem heeft een fysieke, medische en zelfs psychologische dimensie. Fysiek geeft de lichaamsbouw iedereen zijn eigenste stemgeluid en stemkleur. Wie natuurlijk leest, gaat zijn stem niet nodeloos lager leggen, of hoger. Medisch kan er met een stem soms hoorbaar wat mis lopen. Een schorre of een hese stem, een stem die snel "slap" gaat klinken: logopedisten en neus-, keel- en oorartsen weten er alles van. De commissie stelt uiteraard geen medische diagnose, maar let wel op hoorbare mankementen. Een stem heeft ook een psychologische dimensie. Een natuurlijke stem klinkt warm, betrouwbaar, onbevangen, betrokken.

Een stem kan evolueren. In de loop van de tijd kan een stem aan kwaliteit inboeten. Daar moeten we waakzaam voor blijven.

4.3.2 Een verzorgde uitspraak

We vragen van jou als inlezer een niet-gekleurde Belgisch-Nederlandse uitspraak. Aan je uitspraak is dus niet of nauwelijks te horen uit welke stad of streek je afkomstig bent. Je hebt ook een goede kennis van de standaarduitspraak van het Nederlands. Is het nu epidemie of epidemie? En is het pagina of pagina? Indien nodig, zoek je de correcte klemtonen op, bv. op https://www.vlaanderen.be/team-taaladvies/taaladviezen/uitspraak

De uitspraak is niet gekapt of hypercorrect. Geen spellinguitspraak ook: we lezen zoals we spreken. Daarom spreken we de eind-n van een werkwoord op *–en* niet uit, tenzij wanneer er een klinker op volgt.

> Bv.: We leze voor uit het boek.
> We lezen uit het boek voor.
>
> Idem met de *eind-n* van meervoudsvormen.
> De boeke liggen op de plank).
>
> Ook zeggen we: Hij pakt z'n boek.
> Ook als er 'zijn' staat. Alleen als *zijn/mijn* beklemtoond is lezen we de tweeklank.
> Bv.: Dat is mijn boek, niet het jouwe.

Je past de assimilatieregels spontaan en volgens de regels toe. Volgens Taaladvies.net is assimilatie de gehele of gedeeltelijke gelijkwording van een medeklinker aan een andere medeklinker.

> Bv.: *vaatdoek* (De *t* valt in de uitspraak samen met de erop volgende *d*: [vaadoek])
>
> *Zakdoek* (Dit woord spreek je uit met een stemhebbende *k*: [zaɣdoek] of als [zadoek].)

Onzuiverheden in de uitspraak kunnen natuurlijk niet. Lispelen, een weggemoffelde r-klank, of een zware huig-r die de omliggende lettergrepen meetrekt, een s-klank die fluit: zoiets is voor een luisterende lezer bijzonder hinderlijk.

Een goede uitspraak vergt een veerkrachtige articulatie. De klanken worden op de juiste plaats gevormd, er is een goede tongspanning. Kaakklem staat een goede mondopening niet in de weg. En de lippenstand is steeds aangepast.

4.3.3 Intonatie en timing

We hadden het eerder al over de intonatie en de timing. Zij zijn de dragers van de interpretatie. Het is verleidelijk voor een inlezer om hier het onderste uit de kan te halen. Dat leidt tot overexpressie en zoiets vindt een luisterende lezer al gauw opdringerig en heel vermoeiend om naar te luisteren.

Een zin heeft meestal slechts één tot twee accenten, waarbij een van die twee soms dominant is en het andere aanvullend. Er zijn geen regels hier. De accenten worden bepaald door de betekenis van de woorden in de zin. En die betekenis volgt uit de logica (en soms ook uit de emotionele lading) van de tekst. Tekstbegrip bij de inlezer, daar draait het dus om.

Gaat een inlezer accenten uitstrooien over de hele zin, dan krijg je een huppelende manier van lezen. En steeds het accent op dezelfde plaats – bij het begin of altijd maar op het einde van de zin – ontneemt een tekst ieder reliëf.

Je kan een accent op drie manieren leggen. Door iets luider te klinken (dynamisch accent), door een woord te rekken of het even een kleine pauze vooraf te geven (temporeel accent) of door te variëren met een dalende of stijgende toonhoogte (melodisch accent). Die drie accenten geven een inlezer de mogelijkheid om af te wisselen. (Het dynamisch accent is microfoontechnisch soms riskant. Dan moet een studiomedewerker al wel eens ingrijpen.)

4.4 De stemmencommissie

Luisterpuntbibliotheek en de productiecentra Transkript en Licht en Liefde hebben een stemmencommissie samengebracht om de stem en de leestechniek van kandidaat-inlezers in te schatten en ze al dan niet als inlezer te aanvaarden. Die beoordeling gebeurt aan de hand van een stemproef.

De stemmencommissie bestaat uit acht juryleden (Daisy-gebruikers, professionele inlezers, studiomedewerkers, mensen die professioneel met inlezen bezig zijn zoals een stemcoach en logopedist). De commissie wordt voorgezeten door Geertje De Ceuleneer; de secretaris is Celine Camu.

4.5 De stemproef

De stemproef bestaat uit het inlezen van vier teksten van uiteenlopende aard. In die teksten komen woorden voor uit een andere taal, er wordt gewisseld van directe naar indirecte rede; het zijn teksten die om tekstbegrip en taalgevoel vragen.

De kandidaten krijgen rustig de tijd om de teksten in te oefenen. De studiomedewerker zorgt ervoor dat de opname in de beste omstandigheden verloopt. De kandidaten vernemen ongeveer een maand na de proef het resultaat van hun stemproef. Dit gebeurt met een e-mail.

4.6 Werkwijze

De leden van de stemmencommissie beluisteren individueel zorgvuldig de opnames van de stemproef. Die krijgen ze zo snel mogelijk na de opname toegeleverd door de studiomedewerker.

Ze hanteren hierbij een beoordelingstrap die je als bijlage bij deze bundel vindt (zie bijlage 1). Ze beoordelen volgens een aantal parameters die eerder aan bod kwamen in hoofdstuk 4 van deze bundel. De beoordelingen worden door de secretaris verzameld en wanneer dat niet leidt tot een duidelijke beslissing wordt er grondig overlegd.

De uiteindelijke beslissing deelt de secretaris ongeveer een maand na de opname mee met een e-mail aan de kandidaat. Die beslissing is ofwel positief, ofwel negatief.

Soms heeft de stemmencommissie het gevoel dat een kandidaat met oefenen of bijsturen toch een kans maakt om in aanmerking te komen als inlezer. In zo’n geval nodigen we de kandidaat uitzonderlijk uit voor een tweede stemproef.

5 Hoe stel je je kandidaat als inlezer?

Je neemt contact op met de studiomedewerker van de studio waar je graag aan de slag wil (adresgegevens van de studio's vind je op de website van Luisterpunt en als bijlage). De studiomedewerker maakt met jou een afspraak voor de opname van de stemproef. Het lezen zelf neemt ongeveer een half uur in beslag.

Die stemproef is misschien wel stresserend, maar de studiomedewerker zal er alles aan doen om de opname in de beste omstandigheden te laten verlopen. Een verspreking of een opstoot van zenuwachtigheid: daar passen we een mouw aan. Wij zijn op zoek naar goede inlezers en we waarderen je enthousiasme en engagement.

5.1 Het resultaat

De beslissing van de stemmencommissie is onherroepelijk. Wie na grondige beluistering niet aanvaard wordt als inlezer moet evenwel dit beseffen: de commissie doet enkel een uitspraak over de kwaliteiten om een tekst zo te lezen dat een luisterende lezer een boek in de beste omstandigheden tot zich kan laten komen.

Nogmaals, we spreken ons bij deze beoordeling niet uit over je mogelijke kwaliteiten als verteller, zanger, acteur, lesgever of andere activiteiten waar je spreekvaardigheid ongetwijfeld van pas komt. Ons gaat het enkel om het inlezen van een tekst voor een luisterboek. Dat is een heel eigen gegeven.

Laat een negatieve beslissing geen domper zetten op je bereidheid om je in te zetten voor mensen met een leesbeperking. Er zijn nog andere initiatieven waar je bereidwilligheid heel erg zal worden gewaardeerd.

6 Tot slot

Onze overtuiging? Iederéén kan lezen!
Sommige mensen lezen met de ogen, anderen met de vingers (braille) en nog anderen met de oren. Wij vinden: Iederéén heeft recht op leesplezier. Knap dat je daar als inlezer aan wil meewerken. Alvast bedankt!

Namens de stemmencommissie,

Geertje De Ceuleneer (voorzitter) & Celine Camu (secretaris)

Meer info vind je op www.luisterpuntbibliotheek.be/boeken-inlezen

7 Bijlage 1: Beoordelingsformulier stemmencommissie

Nummer	
Stemproef van	
Telefoon en/of gsm	
E-mail	
Datum	
Studio	
Studiomeester	
Opmerkingen van de studiomeester	
1 Adem	
1 Adem commentaar	
2 Stem (plaatsing, resonantie, kwaliteit, volume, timbre en bijgeluiden)	
2 Stem commentaar	
3 Uitspraak en assimilatie	
3 Uitspraak en assimilatie commentaar	
4 Articulatie	
4 Articulatie commentaar	
5 Tempo, ritme en timing	
5 Tempo, ritme en timing commentaar	
6 Intonatie	
6 Intonatie commentaar	
7 Woord- en zinsklemtonen / tekstbegrip	
7 Woord- en zinsklemtonen / tekstbegrip commentaar	
8 Expressie (dynamiek en beleving)	
8 Expressie (dynamiek en beleving) commentaar	
9 Andere	
9 Andere commentaar	
Algemene beoordeling	
Algemene beoordeling commentaar	

8 Bijlage 2: Adresgegevens studio's

8.1 Licht en Liefde

Licht en Liefde Jabbeke (Varsenare)

Oudenburgweg 40

8490 Varsenare

050 40 60 12 of 050 40 60 17

Mail de studio

Licht en Liefde Kortrijk - Studio Bloema

Rijkswachtstraat 5

8500 Kortrijk

0484/44.34.44

Mail de studio

Licht en Liefde Brussel

Kunstlaan 24

1000 Brussel

02 230 90 66

Mail de studio

Licht en Liefde Gent

Kortrijksesteenweg 304

9000 Gent

09 225 95 29

Mail de studio

Licht en Liefde Antwerpen

Durletstraat 43

2018 Antwerpen

03 237 59 51

Mail de studio

8.2 Transkript

Belangrijk: je moet slagen voor een preselectie om aan de officiële stemproef te mogen deelnemen. Contacteer natalie.hulsen@transkript.be voor info hierover.

Transkript Asse (Zellik)

C. Van Malderenstraat 33

1731 Zellik

02 481 87 22

Mail de studio

Transkript Leuven - Innovatie- en incubatiecentrum KUL

Kapeldreef 60

3001 Leuven

Mail de studio

Transkript Mechelen – CGSM (Congrescentrum Groot Seminarie Mechelen)

Frederik de Merodestraat 18

2800 Mechelen

0468 12 28 02

Mail de studio's (studio Mechelen 1 - studio Mechelen 2)

Transkript Hasselt

Stadsomvaart 7

3500 Hasselt

011 22 34 37

Mail de studio